

De la revue "Hantessle Amsoyja"

2 Mechitaristengasse 4

(Austriak)

Wienne

Cinquième Année ZHENEVRE SUR

ԳԱԶԻՔԷ 4 / 17 ՉՈՒՏԵՄԲԵՐ 1903

ԱՐՄԵՆՈՅՍ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՈՐԷՆ
Ե. ՓՈՐՈՍՏԻԱՆ

Դրամ պարունակող համակերպ
պետ է ուղղի հեղինակ հասցեյին

E. PROSSIAN

Direct. - propr. du journal Arménien

ARCHALOUYCE
LE CAIRE (EGYPTE)

ԱՂԻՍՏԱՐԱՊԻՏԻՆԷՔ
Կանխիկ վճարել են:

Rédaction du Journal

« ARCHALOUYCE »

Le Caire (Egypte)

—*—

Խմբագրութեան ուղղութեամբ գրութիւն

ևս չե՛նք տրուիր:

—*—

Կ Ի Ս Ս Շ Ս Բ Ս Թ Ս Թ Ե Բ Թ
Ա Ղ Գ Ա Յ Ի Ն , Գ Ր Ա Վ Ա Ն , Գ Ի Տ Ա Վ Ա Ն Ե Ի Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Վ Ա Ն

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱՎՈՒՄԻ ԶՈՐԵՔԵԱՐԹԻ ԵՒ ՇԱՐԱՔ ՕՐԵՐԸ

ԹԻՒ 412-13-14

ՔԱՆԱ ՓԱՐԱՅ ՈՂՁ

ՇԱՐԱՔ ԶՈՐԵՔԵԱՐԹԻ ԵՒ ՇԱՐԱՔ

Շ Ի Թ Ե Ր

ՅՈՒՏԱԿԱՆ
ՇԵՐՄԱՆԷ ԿՐԻՏԻԿԱՆ

Քա՛ց, քա՛ց փռուցի՛ր, արցունքներով քրքուած,
Ա՛յ կը խաւերին, հնոցապէս մը վրայ,
Ուր անուկներ սարսափեցնող ձայնով,
Ինձի կ'ըսեն, նայի՛ր, սի՛րս մը հոս կույսայ:

Ինձի կ'ըսեն, սե՛ս, անուն մը որ սիր է,
Անուն մը որ, սրտիկերով կը հիւսուէր,
Հոն կը կարգաւ, եւ կը խորհիմ շնորհիկ
Թե անունը անստուծ չի քի յոյզ մըն էր:

Հոն կը յիշեմ քե՛ ի՛նչ յոյսէ հիւսեցիր
Հասնումներուն նոր, քեզիսէ քրքուած,
Թե ի՛նչ վստի իսկապէս պաշտեցիր,
Վե՛ն իրձերու օրունիկ մե՛ջ երազուն:

Ես կը խորհիմ, սակայն չի յիշեմ քե՛ ինչո՛ւ,
Քեզ պէս վարդեր, սաւա՛ր քի մը կ'արգիւն,
Ո՛հ, Աստուած իմ, ըսէ՛ր, ըսէ՛ր ինձ, ինչո՛ւ,
Սիրող արեւը այսպէս շուտ մը կը խաւերին:

Իսկ հիմա, ո՛հ, կը շնունտ ևս տեսնուիր
Շիրտիդ վրայ՝ շուշան վարդեր սարսափած,
Կը շնունտ ևս, բայց անո՛նք ալ են քոջներ,

Քեզ պէս դեռ ինչ կայծեր պիտի չի ջանին:
Վարդի փռուցի՛ր մե՛ջ շնորհիկ իմ արեւ,
Յիշատակիդ, սա՛ր արցունքներ քո՛ն փառունին:
8 Հոկտ. 1093

ԱՐՄԱՆԷՍ ՄՍՐԻՆԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

Ռեզիլի գաղտնիները. — Քննարկում հիւսու-
ցողութիւնը. — Ինչո՞ւ նախաւ աչ ձեռքը կը գործած-
ուի. — Դե՞ր գործածելու ունակութիւնը:

Այն գիտութիւնը որ Բրոքի և Մատամ Բիլի
ըրին նկատումը ինչ որ կը թափ ըլլա՛ւ՝ մշ-
տնական կը շարունակուի գոյացման՝ բեռն-
ընթացի փոքրիկ քանակութեան միջոցաւ,
այնքան հրապարակ է որ մինչև իսկ այժմ՝ որ
չատերը առիթ ունեցած են իրենց աչքերով
տեսնել առաջուկ շերտաւորութեան ընթաց-
մի ազդեցութեանը ներքեւ, հազիւ կարող են
հաւատալ իրենց աչքերուն: Զերմութեան
սոյն արտադրութիւնը որ հազիւ կրնայ զա-
նազանութիւն մշտնական շարժման գիւտէն,
բան մը որ սկզբունքով ընդունուած է բոլոր
գիտուններէն թէ անկարելի է, յայտնի
կը թուի է բոլոր բնաւորները և բնաւորը
ներքեւ: Ասկէ ի զատ՝ Սթը Ուիլիամ Բրոքի
հնարած է փորձ մը որով բեռնը մի մաս-
նիկը կը զբաղեցնէ հոլանթի (screen) մը շա-
րունակաբար, իւրաքանչիւր ընդհարում յա-
ռաւ զբեռնը մանրագիտական լուսայ փայ-
լակ մը: Բեռնը մի հիւսեց մը կրնայ շարուն-
ակ կերպով գոյացնել վերածիւթի մը
որ կը նմանի կաշի, և որ կը տանի իրեն
հետ սքանչելի յատկութիւններ. սակայն
հիւսեց, բան մը որ չկրնար բաժնուիլ, կը
մնայ նոյն, և կը պահէ իւր ծանրութիւնը:
Վերածիւթի մը յիշուի հիւսուի է, Արի-

կա ինքի մէջ լոյս կ'արտադրէ, կրնայ լը-
տացուիլ վերջին աստիճան զրոտութեան են-
թարկուելով, և նորէն կրնայ շարունակուի:
Ասիկա կրնայ գիտուիլ երբ ան կը հասի
ճորտներէ, կամ երբ անպարտօնը կ'անց-
նի խոզովաներէ, բայց քանակութեամբ
ան այնքան փոքր է որ գեւ իշուած չէ:
Բեռնը մի հիւսեց, բայց նորը վերածութե-
նէ մը, գոյութիւնը նաեւ երբ քանակ
ճառագայթներ, մէկը գրեթէ նմանելով
Röntgenի ճառագայթներուն, բայց բոլոր-
ովին տարբերով անկէ մի ուրիշ յատ-
կութեանը (ionising pouer) մէջ, ինչպէս
կը հաստատէ Լոթըրիթ իւր փորձերով:
Մասնիկները ոտք կ'արձակուին իւր ոտքը
ունին թափանցելու տարբեր կարողութիւն-
ներ, կը հոլանթի տարբեր կերպով մագնիսի
և էլեկտրականութեան ազդեցութեանը
տակ, և էլեկտրականութեան քանակու-
թիւնը՝ նկատմամբ ծանրութեան տարբեր
է. և այսու հանգրձն՝ հիւսեց, միւսին
հիւսեց, կը մնայ անփոփոխ և անփոփոխի:
Ոչ միայն այս, այլ բեռնը կամ անոր
արձակած վերածիւթի մը կամ անոր
ճառագայթները բնական է որ աստիճանա-
բար յառաջ բերեն ուրիշ մարմիններ որոնք
կը տարբերին բեռնը մէջ. և այսպէս՝ կը
յայտարարուի մեզ թէ՛ անունը մին այն
կազմունի որոնք գեւ վերջերս գտնուեցան
անկէ ծագում առած է: Այդ նորագիտ
կազմը՝ կը թուի թէ՛ չունին փոփոխան
յատկութիւններ. նմանապէս՝ բեռնը եր-
բեմն կը ցուցնէ ինքի մը ներքեւ այդ յատ-
կութեանը որք կը պատկանին բոլոր փո-
փոխներու: Բեռնը մը չկարողանայ իւր շեր-
տութիւն արտադրելու կարողութիւնը մին-
չև իսկ հեղուկի վերածուած օդի վերջին
աստիճան պայութեանը մէջ, մինչդեռ հե-
ղուկի վերածուած ջրածին կազի աւելի
բարձր պայութեանը մէջ անոր գործունե-
ութիւնը գտնուած է ըլլալ աւելի մեծ:
Բրոքի. Տրուած կըսէ թէ՛՝ բեռնը և իւր
բաղադրութիւնը կը պահանջեն ավելի մը
իրենց ուժը կատարելագոյն զարգացնելու
համար, եւ անտեսն, որչափ որ գիտենք,
կը սկսին արտադրել տարբերութիւն, վերա-
ծիւթի մը, երբ տեսակ ճառագայթներ,
էլեկտրականութիւն և կալ՝ յաւիտեան:
Թերեւս ոչ յաւիտեան, բայց այնքան եր-
կայն ատեն որ մէկ տարուան մէջ կորու-
ած ծանրութիւնը կը հաշուուի ըլլալ գրե-
թէ ոչինչ: Մէկ կրամ բեռնը մի քանի
հազար տարին երբ մէջ պիտի արտադրէ
մէկ հազար միլիոն շերտութեան միութիւն
— ինչ որ բաւական է, եթէ վերածուի
գործի, վերջին 500 տակաւալի ծան-
րութիւն մէկ մղոն բարձր: Ինչպէս ջը-
րածին կազի մէկ կրամը — մեր ամենալա-
ւայրելի նիւթը — երբ մառուի թըթուածնի
մէջ, կ'արտադրէ 34000 տարութեան մի-
ութիւններ միայն, կամ բեռնը մի արտա-
դրածին երեսուն հազարէն մէկ մասը
միայն:

Մէկը կը սկսի հասնալ թէ՛ ինչ էր
ճանճերու այն հարուածը որուն ներքեւ

եղի պատշաճ տառապէցան Մովսէսի օրով:
Ուրիշ գաղտնագրութեան վճիռ մը զոր
կենդանութեանը պատարտելու վրայ էին
թեւաւոր միջոցներու գէ՛մ՝ կատարելագոր-
ծուած է իբրև արդիւնք այդ փորձերու
որոնք ի գործ գրուեցան կեդրոնական Ար-
րիկի մէջ Տօրթ. Բասթէլլանի և Բոյրը
Սոսաիթի ներկայացուցիչներուն կողմանէ՝
քննարկու հիւսուցութեան առթիւ: Այն
միջոցը որ կ'ամբաստանուի թէ միջոց կը
հանդիսանայ թունաւորման սոյն հեղուկի և
հրապուրել կերպին՝ ճանչցուած է յանձին
Կիտայի փայլիթի մը, որ կը պատկանի
թունաւոր երկրի և Արիկի կողմէն ճանճերու
(քրքուցի) ցեղին, և կը գտնուի Վիքթորիա
Նիւպա լճին հիւսուցիչ եղբորին վրայ:
Դիտուած է թէ՛ սոյն միջոցը, in flagrante
delicto, կը փոխադրէ մահաբեր քրայիւս-
նոցում մէկ կենդանիին միւսին: Անչուշտ՝
աւելի դժուար պիտի ըլլայ հսկել սոյն
տարափոփիկ հիւսուցութեան վրայ. այսու
հանգրձն՝ գիտութիւնը գոնէ կրնայ շնոր-
հաւորել ինքի մը իր միջոցներուն ազդու-
թեանը համար՝ որով կարողացած է երե-
ւան հանել յիշեալ մահաբեր համարա-
կին բուն պատճառը:
Այն առաւելութիւնը զոր աշխուղմ-
ան ձեւը և ոտքը ունին ձախակողմեան
ձեւը և ոտքին վրայ կը բայտարուի այն
իրողութեանը թէ մարմնոյն անդամներուն
չորտուաները կը գտնուին ուղեղի բարձր-
ագոյն կառավարութեանը ներքեւ: Ուղեղը
թէ և բարձրագոյն գործարան մը՝ նուազ
համեմատական է կազմակերպութեանը մէջ,
և բաժնուած է երկու կիսագոնդներու ու-
րոնք իւրաքանչիւր տարբերութեամբ:
Ձախակողմեան ըլլալը ունի առաջնութիւն
ձախակողմեանի վրայ. անիկա կը շարունակուի
իրեն սիրտէն աւելի ուղեղի կերպով և ա-
ւելի մեծ քանակութեամբ քան թէ աշա-
կողմեան ըլլալը, և հետեւաբար՝ առաջին
է որ կ'սկսի զարգանալ սաղմոյսին կեան-
քին մէջ, կը գործէ աւելի, և է երկու
գլխաւոր բաժնուաներու մեծագոյնը. Եւ
որովհետեւ ձախակողմեան ուղեղը կը կա-
ռավարէ մարմնոյն աշխուղման մասե-
րուն շարժումները՝ հետեւաբար ալ ձեւը քին
աւելի շատ գործածուելուն բուն պատճա-
ռը: Նմանապէս՝ մարմնոյն ձախակողմեան
մասերը՝ որոնք կ'ստանան իրենց ուժերը
աշխուղման ուղեղէն՝ կը մնան նուազ զիւ-
րաշարժ և նուազ կարողի քան թէ անոր
աշխուղման մասերը:
Մեծի ընդ Փրեյսը՝ քննարկելով գեղ
գործածելու ունակութիւնը որ կը ըս-
պառնայ ընդհանրապէս թէ՛ ժողովուրդը
չ'զգուշացուի ատոր ազդեցութեանը հետեւանք-
ներուն վրայ՝ կ'ըսէ: — Տարածուած մարդիկ
որոնց մտաւորական աշխատութեանը ար-
գիւնները բոլոր աշխարհս գոհացուցած և
հիւսուցան մէջ ձգած է, և կանայք, որոնց
հմայից և հրապուրանաց չորսը գարնան են
չատ մը հոգնակար ընկերական շրջանակ-
ներ, հաւատարմապէս զոհ ինկած են սոյն
զարգացողի և նուազացողի ունակու-
թեան, թիւր ըմբռնումը թէ աւելի լաւ և

և աւելի սկզբնապէս գործ մը կրնայ ի գը-
լուի հանուիլ այսպիսի անբնական գրգռումի
մը ազդեցութեանը ներքեւ՝ պատճառ ա-
լած է շատ մը ազնիւ նկարագիրներու և
պակասեցման և թշուառացման ըլլալ ան
փոփոխ, մտքի, հերթի, և հերթի, և հերթի
ախիլի — ամօթալի ցանկը գրեթէ օր ըստ
օրէ անելու վրայ է — ճշմարտութիւնը այն
է թէ գեղի վարժանքներու բարձրագոյն
մտաւորական եւ արդարական սկզբունքները
կամայ կամաց և գաղտուկ կերպով փաս-
տուելու և վարժարանաւ վրայ են: Բժիշկի
մը պատասխանատուութիւնը՝ սոյն զօրաւոր
գեղերու գործածութիւնը պատուիրելու
մէջ՝ աւելորդ է ըսել՝ իրաւ մեծ է, մինչ-
դեռ գեղագործի մը ատկէ նուազ չէ:
ՏՕԲԹ. Ս. Վ. ԵՂԵԿԻԵՆԿԱՆ

ԽԱՆԸ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԻՒԼԻԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆԱԳԸ
Ելեւմուտքի ատենապետ Պ. Ռիշի
հրատարական նամակը Սեպտ 15. թուական
նով հրատարակուած է, որու մէջ կը կար-
գանք հետեւեալը:
Մերեկոյեան դահլիճի խորհուրդի մէջ
եղած է վերջը անկարելի է որ ես այլեւս
կառավարութեան անգամի պաշտօնիս մէջ
մնամ:
Ես կը համակրեմ այն փոփոխութիւն, ու-
րով կ'ուզուի գաղտնականութիւնները սերտ
կերպով միայնել մայր հայրենիքի հետ,
բայց գաղտնիներուն ուղիւ արտօնութիւն-
ներ տալու միջոց մը չի կրնար, քան այն,
որ Գաղտնականութեանը քարտուղարը առա-
ջարկած է, այսինքն՝ ուտեղիկներու վը-
րայ հարկ դնելը, որ արդէն գոյութիւն
ունեցող հարկերու վրայ յաւելում մը պի-
տի ըլլայ և ես հակառակ եմ այդ բանին:
Ուրախութեամբ կ'ընդունեմ այն բա-
ւոր գործնական ծրագիրները, որոնցով կա-
րելի կ'ըլլար օտար հպատակներու քով
լուսաւոր ընդունելութիւն մը գտնել կամ
կուսիլ այն չարիքներուն դէմ, որոնցով
կը գանգաւորուին, բայց մեզ ոչ մի ծրա-
գիր չ'առաջարկուեցաւ: Կը վստահուիմ
որ, եղած փոփոխութեան համար եղած
առաջարկութիւնները անխուսափելիօրէն
առաջնորդեն դէպի պահպանութեան
և առաջ բերեն արդէն եղած չարիքներէն
աւելի մեծ չարիքներ:
ՍՕՄԱԼԻԱՆՏ
Ռիշիի գործակալութեան հեղափոխ
մը կը տեղեկացնէ թէ՛ Սոմալիանի ար-
շաւարտները իրենց յառաջնապետը
պիտի սկսին ամսավերին և հապտիստանի
հետ համաձայնած են, որ այն ալ մասնակ-
ցի գործողութիւններուն:
Երկար վարանումներէն վերջը Անդը-
լիական կառավարութիւնը որոշած է Սոմա-
լիանի արշաւանքը շարունակել: Անցեալ
հինգշաբթի 3 նաւ աւելի վարձեց, ընդա-
մենը 8 հաւ, Հնդկաստանէն Ափրիկէի
արևմտեան եզերքը պաշար փոխադրելու
համար:

Սոմալիանտէն ստացուած վերջին նա- մակները կը տեղեկացնեն, որ արշաւանքի ժամանակ մեծ անկարգութիւններ պատահած են. ստակի տեւորք վատնուած, ծրագրի բացակայութիւնը և Լոնտոնէն դանազան նախարարներէ եկած իրար հակասող հրահանգներ եղած են պատճառած են:

ՌՈՒՍԻԱՅԻ ԽՈՒՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բարձրագոյն շրջանակներու մէջ կը հերքեն այն լուրը թէ՛ կառավարութիւնը յարբուելիս դատած է Ռուսահայոց եկեղեցապատկան կալուածները:

Կառավարութիւնը կ'ըսեն իր վրոյ առած է միայն կալուածներու եկամուտներու մատակարարութիւնը, սեփականութեան իրաւունքը վերապահելով հայոց, որպէսզի այդ եկամուտները իրենց իսկական նպատակին, այսինքն եկեղեցիներու պէտքերը հոգայեն զատ չ'զործածուին Ռուսիոյ և Թուրքիոյ մէջ յեղափոխականներու գործունէութեան 'ի նպաստ հայկական իշխանութիւն մը վերականգնելու համար: Այդ կալուածները պիտի ծառայեն միմիայն Ռուսաստանի հայոց եկեղեցական պէտքերը լրացնելու համար:

Անշուշտ հասկնալի է թէ՛ ինչ միտք ունի այս բացատրութիւնը:

ՍԱԿԵՂՈՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՌՈՒՍԻԱ, ԱՆՍՏՐԻԱ ԵՒ ԹՈՒՐԿԻԱ

Կ. Պոլսէն կը գրեն.

Թէեւ Ռուսիոյ և Աստրիոյ դեսպաններու արտաքին գործոց նաժարարին ըրած նորանոր դիմումները ոչինչով չի տարբերի խառնութիւններու օկիդրէն ի վեր եղած դիմումներէն, բայց իրենց արտաքին հանդիսաւորութեամբ, բայց կարեւոր են այն տեսակէտով, որ իբր յենակէտ պիտի ծառայեն Աստրո-ուսական միութեան Պալքաններու մէջ ունեցած քաղաքականութեան:

Ռուսիա և Աստրիա ամենէն աղէկ գիտեն, որ Թուրքիոյ մէջ չ'իրադարձուիր իրենց առաջարկած յայտնի բարենորոգումներու ծրագրերը, և նոյնիսկ ասիկայ անկարելի է թուրք վարչութեան մը տակ, բայց անոնց համար լատ միջոց մ'է հասնելու իրենց առաջարկած նպատակին, որու մասին բոլորովին համբարաչխ են, դէմ այս վայրկեան:

Ինչքան որ բարենորոգումները անգործադրելի մնան մասամբ թուրքերու չ'կամութեան, մասամբ ալ անկարողութեան, այնքան ալ այս երկու մեծ անբութիւնները պիտի պնդեն իրենց պահանջին վրայ, մինչև որ ամեն բան իրենց հսկողութեամբ գործադրելու աստիճանին հասնի, որը

սակայն կը նշանակէ Սուլթանը Ռուսիոյ և Աստրիոյ բացարձակ ինքնակալութեան տակ դնել: Արդէն անմաք այս տեսակ քայլ մը առին, երբ կը պահանջէին որ հիւպատոսները հսկեն բարենորոգումներու իրագործման վրայ: Բայց այն ժամանակ չ'յաջողեցան: Այժմ ալ ապստամբներու հետ եղած կռիւնները, հրդեհները, թաւանները և ամեն տեսակ չարազանցութիւնները միջոցներ են, որոնցմով անմաք ճարտարութեամբ կ'օգտուին հասնելու: Համար իրենց նպատակին, որը թէեւ հեռու, բայց կայսրները երբէք չեն փախչի իրենց պնդումէն: Թուրքիոյ և Պալքանիոյ միջև ուղղակի համաձայնութիւն մը իսկական մահացու հարուածը պիտի տայ այդ քաղաքականութեան: Բայց համաձայնութիւնը շատ քիչ հասանալի է:

Ինչպիսիք քրիստոսարի կեռագիրներն.

Թայլիք Սօֆիայի թղթակիրը կը հեռագրէ, որ Պ. Նաչվիշ յառաջիկայ երեք շաբթի օր Կ. Պոլսի պիտի մեկնի:

Թղթակիրը կ'աւելցնէ, թէ պետք չէ շատ գոհ ըլլալ Նաչվիշի երկրորդ քայլերով: Այս պատգամաւորութեան իսկական առաւելութիւնը այն պիտի ըլլայ, որ ժամանակ պիտի շահի և պատերազմը պիտի յետանգէ:

Սուլթանը շատ կը փափաքի իր ստափիլ այն մեծ զորոյութիւններէն և ծախքերէն, զոր պատերազմը կը պատճառէ: Հետեւապէս պետք չէ զարմանալ, որ բանակցութիւնները դեռ քանի մը ամիս ալ տեւեն: Այս նպատակին համար Գուռը նոյն իսկ զիջումներ ալ ընել պիտի ձեռնարկէ:

Արդէն հայտնութեան մասին ձգտումներ յայտարարուած են և կը խօսուի թէ աւերուած գիւղերը պիտի նորոգուին, գաղթականները պիտի վերադարձուին իրենց տեղերը և կարօտեալներուն օգնութեան հասնելու համար ընկերութիւններ պիտի կազմուին եւլն. եւլն:

Սուլթանը երէկ հրաման տուաւ Հիւլիփաշային Պալքանի ժողովուրդին դէմ ո'ւնէ բռնութիւն բանեցնելէ խոյս տալ և ատոր փոխարէն լիջօրէն հեռանալ ապստամբ խումբերուն:

Ի միջի այլոց, այս հրամանները կը ցուցնեն որ մինչև այդ ժամանակ ընդհանուր կառավարչի նպատակը մասնաորապէս ուղղուած էր խաղաղ ժողովուրդը ոչնչացնելու: Սակայն հարկ չ'կայ որիչ ապացոյցներ ալ ունենալ թէ Պալքանի ժողովուրդին աստիճանաբար բնաջնջուելու կատարուած է բարձրագոյն հրամաններու համաձայն:

Սկսած արտաքին Պոլսոյ թղթակիրը պաշտօնական աղբյուրէ կ'իմանայ որ թէեւ կը թուի թէ Ռուսիոյ կը յանդիմանէ և կը ըստպառնայ Պալքանիոյն, բայց այս օրերս

երկու ուսուական նաւեր Պալքանիոյ ափերանի մը հարար փամփոշուներ և պատերազմական նիւթեր ցամաք հանեցին:

Կ. Պոլսի 30 Հոկտ. — Թուրք կառավարութեան հաստատած խորհրդատու Յաննանաթոյլի կազմութիւնը արդէն բաղաձայնութեամբ պատճառ եղած է: Կ. Պոլսի Ռուսիոյ նախարարը բողոքած է այն ընտրութեան դէմ, որ Վալաքեհրու ներկայացուցիչը յոյն է: Յոյնին ալ կը բողոքեն այն ներկայացուցիչներու ընտրութեան դէմ, որոնք Սերպ կամ Ռուսի են: Անանք կը յայտարարեն, որ այս աղգերը Պալքանիոյ պատերազմութեան կախում ունին: Պալքանները նոյնպէս դժգոհ են Յաննանաթոյլէն և կը պահանջեն, որ անդամներու մեծամասնութիւնը Պալքան ըլլայ:

Կ. Պոլսի 30 Սեպտ. — Անդլիոյ դեսպանը գեղահոսութիւն է յայտնած զարմեալ Ռուսիոյ վիճակին մէջ զօրախառնութեան և պաշտպանութեան գործած չարազանցութիւններու մասին և պահանջած է որ իրերու այս վիճակին վերջ մը դնելու համար միջոցներ ձեռք առնուին:

Մեծ վերջը պատասխանած է թէ կանոնաւոր զօրախառնութեան վերադարձնողը չարազանցուած են և թէ Յ վիճակներու մէջ զինուորական ատեաններ պիտի հաստատուին դատելու և դատաւարութեան համար յանցաւոր պաշտօնեաներն ու զինուորները:

Անդլիոյ դեսպանը կրկին անգամ մատնանիշ ըրած է Աստրո-ուսական բարենորոգումներու անբաւականութիւնը: Այս է Տէրութիւններու ներկայացուցիչներէն միայն անդլիա է որ վերադարձութիւն ըրած է այս մասին:

Լոնտոն 3 Հոկտ. — Թայլիք թղթակիրը Պալքանի սահմանադրութիւնը զօրավար Ջոնչիֆի նամակէն քանի մը մասնաւորութիւններ ստացած է հիւսիսային և կեդրոնական մասերու մէջ մակեդոնական ապստամբութեան ծրագրի մասին: Թղթակիրը կը տեղեկացնէ որ, ըստ որոյ մանապատահալութիւնը սկսած է Սեպտ. 27 ին վերջոյ ման տօնի երեկոյան: Այն ժամանակէն ի վեր շարունակ մասնաւոր ընդհանուր տեղի ունեցած են Ռաբոլի թաւարներու մէջ: Մէտիկայի Պալքաններու թաղարուեցաւ անցեալ ամսոյ 28ին և բնակչւորներու մեծ մասն ալ խողովորուեցան: Յետոյ զինուորները յարձակեցան Պիդրէտո քաղաքի վրայ, որ մասամբ կրակի մատնուեցաւ: Ռաբոլի ժողովուրդը փոխած է անտառներու մէջ: 3000էն աւելի կանայք և երասններ պատասխան են այստեղ:

Մանասթիկ Վորեկիլի Բօպի թղթակիրը կ'ըսէ՝ որ ամեն ինչ առաջաւան պէս է: Նա մատնանիշ կ'ընէ, թէ ինչպէս երկու կողմերն ալ կը խառնուին կռիւններէ: Թուրքերը դաշտի ճամբաներն են բռնած, ապրտամբներն ալ բլուրները: Թուրքերը ամեն կողմ կը թափառեն: Թուրքերը թափառելու համար Պալքանիոյ զինուորները 3000էն աւելի կանայք և երասններ պատասխան են այստեղ:

քերը դաշտի ճամբաներն են բռնած, ապրտամբներն ալ բլուրները: Թուրքերը ամեն կողմ կը թափառեն: Թուրքերը թափառելու համար Պալքանիոյ զինուորները 3000էն աւելի կանայք և երասններ պատասխան են այստեղ:

Կ. Պոլսի 3 Հոկտ. — Գուռը հասած տեղեկագիրները կը մտնույան թէ Սեպտ. 27ին Սերպի նահանգը մտած են քանի մը խումբեր, որոնք թուրքերու հետ ընդհանուր յարմարած և յրուած են: Սօֆիայի Մակեդոնական գաղթականութեան նպատակաւ Ռուսիոյ մը ներկայացուցիչը պատարարական խորհուրդի նախագահ Կէլթոֆին, ինքզինու համար թէ՛ ինչ է Պալքան կառավարութեան մակեդոնական խնդրի ներկատմանը ներկայիս բռնած և ապագային բռնելիք ընթացքը, և թէ ինչ աղբյուր կը ըստ սպասուած պատերազմի մը պատահալութեան վրայ:

Սօֆիայի Մակեդոնական գաղթականութեան նպատակաւ Ռուսիոյ մը ներկայացուցիչը պատարարական խորհուրդի նախագահ Կէլթոֆին, ինքզինու համար թէ՛ ինչ է Պալքան կառավարութեան մակեդոնական խնդրի ներկատմանը ներկայիս բռնած և ապագային բռնելիք ընթացքը, և թէ ինչ աղբյուր կը ըստ սպասուած պատերազմի մը պատահալութեան վրայ:

Սօֆիայի Մակեդոնական գաղթականութեան նպատակաւ Ռուսիոյ մը ներկայացուցիչը պատարարական խորհուրդի նախագահ Կէլթոֆին, ինքզինու համար թէ՛ ինչ է Պալքան կառավարութեան մակեդոնական խնդրի ներկատմանը ներկայիս բռնած և ապագային բռնելիք ընթացքը, և թէ ինչ աղբյուր կը ըստ սպասուած պատերազմի մը պատահալութեան վրայ:

Սօֆիայի Մակեդոնական գաղթականութեան նպատակաւ Ռուսիոյ մը ներկայացուցիչը պատարարական խորհուրդի նախագահ Կէլթոֆին, ինքզինու համար թէ՛ ինչ է Պալքան կառավարութեան մակեդոնական խնդրի ներկատմանը ներկայիս բռնած և ապագային բռնելիք ընթացքը, և թէ ինչ աղբյուր կը ըստ սպասուած պատերազմի մը պատահալութեան վրայ:

Կ. Պոլսի 1 Հոկտ. — Գուռը պատասխանելով Աստրո-ուսական յիշատակագրին իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ և կը յայտարարէ թէ՛ իր հայեցակէտերն ալ համաձայն է տէրութիւններու հայեցակէտերուն և կը խոստանայ որ ի վերջոյ չ'իմանալ անոր պատասխանիս խումբերը զուգելու համար, որոնք մէկ կողմէն նուաճուելով սահմանը կ'անցնին և հոն նորէն կը կազմակերպուին ամենայն ապահովութեամբ:

ԹԵՐԹՕՆ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻ

(19)

ՍԵՒ ԱԳԱՄԱՆԳԸ

Հեղինակ ԲԷՌՍԱԼ

ՄԵՍՍ ԵՍՏՁԻՆ

Ժ.

ԱՆԱԿՆՈՒՆԵԼԻ ՄԻՋԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտի 28-ը հետզհետէ թմրութեան մը մէջ կ'իջնար. Մարտի 28-ի տուած հարուածին հետեւանք. բայց զարմալ ոտականներէն բացաւրութիւններ պահանջել սկսաւ:

Պարտնիք. կ'ապահովցնեն զձեզ թէ՛ զուր սխալմունքի մը գոհ կ'իրթաք... սակ'ք ալ ևս ո'ւնէ ընդդիմութիւն չ'ունենալ. ստուգենք այս թմրութեան թմրութիւնը... զուր զիս զիջերայածութեան համար ձերակալեցիք... ներկեցէք ինձի... բայց կաղաչմ'մ, բռնք ինձի թէ՛ ինչ կը նշանակէ ձեր քիչ մը առաջ արտասանած ոճրագործութիւն բառը... կ'երդնու թէ՛ կը սխալեք...

Մարտի 28-ը հետզհետէ թմրութեան մը մէջ կ'իջնար. Մարտի 28-ի տուած հարուածին հետեւանք. բայց զարմալ ոտականներէն բացաւրութիւններ պահանջել սկսաւ:

- Ս'ն, օ'ն. այնչափ անօգուտ խօսքերու պէտք չ'կայ. գուք Մարտի 28-ը չէ՛ք:
- Ստուգիւ ես ինքս եմ.
- Ձերնան Տէրօշի կողմէն. այնպէս չէ՛:
- Այո՛.
- Ուրեմն սխալմունք չ'կայ. կը տեսնէք որ ճիշդ գուք էք ձերակալելու հրաման արուածը: Իսկ զալով բացատրութիւններուն, վաղը պիտի տայ ձեզի ճարտարներէն զատուորը Պ. Տէրօշի, որ զձեզ ձերակալելու հրամանագիրը ստորագրած է:

— Ատիկա շատ դժուարին է. գոչեք Մարտի 28-ը զարմալ ոտականները. Պարտնիք. կ'ապահովցնեն զձեզ թէ՛ զուր սխալմունքի մը գոհ կ'իրթաք... սակ'ք ալ ևս ո'ւնէ ընդդիմութիւն չ'ունենալ. ստուգենք այս թմրութեան թմրութիւնը... զուր զիս զիջերայածութեան համար ձերակալեցիք... ներկեցէք ինձի... բայց կաղաչմ'մ, բռնք ինձի թէ՛ ինչ կը նշանակէ ձեր քիչ մը առաջ արտասանած ոճրագործութիւն բառը... կ'երդնու թէ՛ կը սխալեք...

— Վարպէտ, ըստ Ձերնի հայր Պէրթրանի. Պարտնիք փոխողներու համար մեզի կ'ընտք ձեռնուածութիւն մը ընելու:

— Խցիկիս գուր չեմ կարող ելլել. ըստ կոշտ եղանակաւ մը:

— Այն ամեն բարութիւնը պիտի ունենաք մեզի սենեակ մը տրամարկելու: Աւելորդ սենեակներ լռելիք այնպէս չէ՛:

— Ձեռքերնից այնչափ շատ չի ցուր. այնպէս չէ՛... աղ'կ. ես ինչպէս կը տեսնեմ, շատ կը վշտանամ երբոր յանցաւորի մը մէկ տեղը կը վերադարձուի. անգամ մը երբ ինձի հրաման կը տրուի այս ինչ յանցաւորը ձերակալելու, կուզեմ որ վարդի պէս անշուտ իմ զլիւսաւորս տանիք վայր:

— Հայր Պէրթրան վեր ելած, իր կնոջը կը կը պատմէր իրաց կացութիւնը:

— Տիկի'ն, կըսէր. պո՛ւ մը կարծեցի թէ՛ Մարտի 28-ը անոց ձեռքէն պիտի ազատէր... Եթէ երկվայրկեան մ'ալ չի վախճանը քաղցու դրան ապիւր եղող ստիկաններուն վրայ, որոնք չ'են համարձակել կրակ ընելու. որովհետեւ ոտականները չեն կրնար դիմել մը ձերեկալելու...:

— Այս ամեն եղանակներ մարդ կը կատարէ. ցնեն. ըստ Տիկի'ն Պէրթրանի Այսչափ պեղեցիկ երիտասարդները միշտ սիրելի էին Տիկի'ն Պէրթրանի:

— Տէր եւ Տիկի'ն Պէրթրանի խօսակցութիւնը ընդհատուեցաւ սակայն նոր մարդու մը գալուստով: Եւ այս սուղ կարելի է ճաշել ու հարցնելով ներս մտաւ:

— Ասա՛ որիչ Բարիզի մ'ալ, գոչեք Տիկի'ն Պէրթրան. ինչ օր, Աստուած իմ ինչ օր, Նորիկ, որ կ'ալիք Ռիւֆֆէյն էր. երկրորդ օրը երթալով նստարանի մը վրայ ինկաւ: Նա ամենուրեք հետեւած էր Տանիկ Տրանիթօ վէրք. որ իր բարեկամին, Մարտի 28-ի, օգնութեան հասնելու համար ձեռքի գանազան փոխողները արշաւած էր. իսկ կալիք զայն լրտեսուելու համար թմրել կողմ մը ձգած չէր. նա ամեն տեղ Տանիկէն հետք կը գտնէր, բայց այս վերջինը զինքը երբէք չէր նշխարէր: Տանիկէն ասանց եւ ոչ իսկ վայրկեան մը հանգչելու պրաւտած էր ծովագրը. նաւահանգիստները. Հալ-

Յ. ՓԷՄՊԵՆՆԵԱՆԻ ԵՒ ԸՆԿ.

Գ.Ա.Ն.Ի.Բ. (ԵՊԻՊՏՈՍ)

ՄԵԾ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

ԱՐԵՎԵԼՈՍԻ ԻՄՊԵՐԱՏՐԱԿՆԵՐԻ ԵՒ ԵՊԻՊՏԱԿԱՆ ՍԻՆՈՒՐԱՆՆԵՐԻ
Յանկայես պատրաստած մեղանշան սկիզբներ

ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԵՒ ԳԼԽԱՌՈՐ ՄՐԵՐԱՆՆԵ
Հեռագրական Հասցիք — ՓԷՄՊԵՆՆԵԱՆԻ ԵՒ ԸՆԿ. ԲԵՐԼԻՆԻ ԹԻՒ 689

ՀԻՆ ՉԱՊԹԻՅԵԻ ԴԻՄԱՅ
Նամակատի Թիւ 129

Գուրբ կը խնդրէ ահարձակներէն, որ միջնորդեն Պալիստինայի քաղաքները, որոնք կը տալու համար խուճերու կազմակերպութիւնը և չ'օգնելու անոնց: Այն ժամանակ միայն թաւրքիան կրնայ մարտիկ ուղի խուճերէն:

ՎԵՐԳԻՐՈՂ

Առանձնաբոյժ Տիար Խ. Տէմիրճեան կը ծանուցանէ իր յարգելի յանձնարարաց թէ՛ վերջերս ըրած ճամբորդութենէն վերադարձած է և թէ՛ իրեն խնամոց պէտք ունեցողներն ըստ առանձնու միայն ընդունի Օթէլ ԵՃԷՐԻԹԻՆԻ գիւմարի գլխիքին մէջ: 416

ՆԵՐԿԱՅՈՒՅՈՒՄ

Առաջիկայ կիրակի 18 Հոկտ. Եւրա Ապստոլ Ազգիքի բարձրագոյն լեզու սկիզբի ունենայ ի նպատակ Տիար Արսէն Թեոքրանի կազմակերպութեամբ ներկայացուցիչ « Եւրասիական վախճան »:

Տիար Արսէն Թեոքրան իր ներկայացուցիչ անդերի ընկերու համար ոչ ծախիք և ոչ ալ շնորհակցած է, կը ընայ միայն զիսկալ թէ՛ այդ բոլոր գովաբաններուն հանդիպ մեր ազգայինները ինչ վերաբերում պիտի ունենան:

Պ. Թեոքրան կ'արժե որ քաջաբերտի մեղքը, որովհետեւ Երկրորդի մէջ իր մասնակցած բոլոր ներկայացուցիչներուն առջիկ միջոց առանց ծախիստուարի միջոցով և ներկայանալով, ինչ որ իր արժանիքը կը հասնուի: Թեոքրան մեր մէջ շատ անգամ ինչ գնահատուածներն եղած են միջոց, և անոնք շատ ստիպել հակառակորդները անոնց շտրքը դարձած են, քայքայ չեմք կրնար յուսալ թէ՛ Տիար Ս. Թեոքրան քայքայ պիտի ունենայ քայքայութիւն մը կազմելու շնորհով մեզին:

ԱՐԱՄՍ Առաջադիւորը, որ իր ներկայացուցիչ անդերի ընկերու գրած, մեկ քանի ևս ևս ընկեր կոնքեր ալ ունի և իր շնորհակցածները քարի կառուցողութիւնը ունեցած է ինչպիսիք ընկերակալար Տիար Թեոքրանի տեսարանը, ներկայացուցիչ քայքայութիւնը համար:

Այսպիսի առաջադիւորներով օժտուած մեծահասակ մը պիտի չի՛ որ քայքայութիւն գտնէ. քայքայ միջոցով որ գործնական շնորհ չ'ստանան ոչինչ պիտի կրնանք ընել այս մասին:

Վ.

ՅԱՊԱՂՈՒՄՆԵՐ

Ինչ ինչ պատճառներով և հակառակ մեր կամքին, այս անգամ « Արշալոյս » ի հրատարակութեանը յայտնուեցան իրենք:

Այս կարգի անհանձնութիւնները միայն զամբողջութեամբ բաժնուելու և իրենք իր հրատարակութեանը առեւտրի հաստատ հիմունքներու վրայ:

Ինչ մեծ պողոտաները, և ասիկա կալիքի համար շատ անտանելի և նեղիչ էր, որովհետեւ ճամբան շատ թեթեւ նախաճաշ մը ըրած էր, որ ըսել է թէ՛ քնաւ բան մը կրնար ըլլալ:

Գալով Տանիէլին, նա շատ յուզուած էր: Իր արշալոյս ժամանակ թերթ մը գնած էր, որուն մէջ կալիքի բոլոր ըրած պատմութիւնները հաստատուած էին: Միայն այս թերթը շատ հակիրճ մանրամասնութիւններ կը պարունակէր: Տեղի մը Տեղի պատմութեան մասին: Գործողը, ըսուած էր շատ վարպետութեամբ մը սպաննուած է նոյն իսկ այն պահուն, յորում իր եղբորին կը բաժնուէր և այժմ այդ եղբորը կը փնտրուի... Ըրողին մէջ ազամաններն խոսքը անգամ կ'ըսէ չէր...:

Տանիէլի Համբարձումի մը Մարտիկը անոգու կերպով փնտրուել վերջ, յիշեց որ կալիքի Ռիսֆէդ Սէնթ — Ատրէսի խոսքը կ'ըսէր:

— Սէնթ — Ատրէսի երթանք, ըսած էր ինքն իրեն. « հոն եթէ բարեկամ չ'կարենամ գտնուել, գոնէ պարտակալութիւնս կատարած կըլլամ »:

« Կալիքի » տեսնելով որ Տանիէլի Համբարձումի զգոյն գրաւը կողորոյր, բարկութեան ազդեղանք չէր կրցած զգուցիլ:

— Այս առանկը ամբողջ գիշերը պտտուելով պարզեց պիտի ըլլայ որ ընթացքով ըսած էր կալիքի պահ մը մտածեց նոյն իսկ ևս կե-

զնկու համար, որոշած ենք կարճ ժամանակի մը համար, շարքով մէկ անգամ հրատարակել « Արշալոյս »-ը, այս պատճառով բաժնետիրաց պակաս ստացած թիւերը առաջին անգամ չ'ենկու խոստումով:

Մեր այս որոշման մասին յարգելի բաժնետիրաց քիչ մը նուազ խոստացանք զտնօրէնը կատարելու պիտի նպատակ մեր դիտարկութեանց և ըրած ձեռնարկին, որով քիչ ասուելն եղկայանք պիտի օժտուի երկօրեայ թերթով մը, կանոնաւոր հրատարակուած անէն միջոցներով սպաննուած:

Հ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Կրթութիւն 7 Հոկտ. — Պ. Զեմպրեյն մասնակցութեամբ պարզած է իր առաջադիւորութիւնները. Օսար երկրորդին ներմուծումը շտրքի վրայ 2 շիշիկ հարկ կը դնէ. համապատասխան հարկ մ'ալ աչիտի համար, եղիպացոյցներն համար ըսել չ'կայ. ներմուծումը մեկ ևս կարճեցնել ընկերու համար 5 առ հարիւր, իսկ գաղութներու գիւմարի և պտուղներուն համար առիշի շատ պիտի ըլլայ: Թէ՛ յի համար եղած հարկը 3/4 պիտի զեղքուի, իսկ շարժաններն համար կ'երբ. տարձր և շոքոյաղն ալ նման զեղքերու պիտի ենթարկուի. նոր հարկերը օժանդակ ծախիքներու պատճառով պիտի ըլլան շարքապակ 16 1/2 Էւրոպիական գիւմարներուն համար և 19 1/2 արհեստարաններու համար, ենթադրելով որ սպառողը կը վրձնածոթ անբող սակաւներ, քայքայ ևս կը կարծէ որ ներմուծումներն են որ գլխաւորապէս սակաւի պիտի ենթարկուի: Միայն կողմէն կրճատուած հարկերը պիտի պակսեցնեն գիւմարի համար 17 Էւրոպիական և 19 1/2 ալ արհեստարանի համար:

Այս ծրագրի համեմատ զանաւորները պիտի կորսնցնեն 2,800,000 ոսկի սարեկան, քայքայ այս պիտի փոխարինուի միայն հարկերով, ինչպէս օրինակ՝ ներմուծումը գործարանական արտադրութիւններու համար 10 առ հարիւրէն կ'ստացուի 9,000,000 ոսկի, որ կը յեցնէ պակաս մնացած 2,800,000 ոսկի կորուստ և ղեկ կ'առնուայ, որով կարելի կ'ըլլայ առեւտրի ներքին վրայ դրուած հարկը առիշի ևս նուազեցնելու, նմանապէս կը զեղքուի այն հարկերը, որք զիստորապէս կը ծանրանան ժողովուրդին վրայ: Պ. Զեմպրեյն մէջ ընտրած է վիճակագրութիւններ, որով կը ցուցնեն

նալ զայն լրբեանելու նպատակէն. բայց անցու գործերը լրագրութիւններն առաջ ինք պատմելու համար Պ. Լաբարիտան, իր ուսուցչու փոփոքին յարկից և տան և հինգ մէթրի չափ հետեւն հետեւեցաւ ծանիւթին, որ այս անգամ Սէնթ — Ատրէսի բլուրին ծանրութեամբ անբողները, հոն հասան միջոց և առաջին անգամ անոնցները, յոն յանկարծ Տանիէլ անբողները եղաւ: Կալիքի անոր ետեւէն վազել սկսաւ, կարծելով թէ այն սեղ զանուած առեւտրին միայն անկեղծ գարձած էր. ուստի ամէն կողմ խուզարկեց, բայց այնչափ չ'կրցաւ տեսնել զայն. Տանիէլ իր նկարագրութեան խուսափած էր:

— Այսչափ զոհողութեան վերջ՝ զէջ արդիւնք մը, ըսաւ ստանալը զօգոհութեամբ: Առեւտրի Համբարձումի երթանք և ընթերցի:

Այդ ատենն էր որ Համբարձումի կապելային առջիկէն անցնելով, ինքն իրեն մտածեց թէ՛ Համբարձումի համար սակաւին երեք քիւլով թիւ հետաւորութիւն կայ և որոշեց անկէ ներս մտնել. Հինգ վարկան վերջ Տիկին Պէրթրան անոր առջեւ կը գնէր ձուակեղծ և մօրուածուկի կէս մը, զոր Մարտիկ չէր կրցած ուսուցիչ Յետոյ գաւաթ մ'ալ խնձորով բերելով փութեց անոր ըսել:

— Ա՛հ, Պարոն, եթէ պահ մը առաջ հոս ըլլայիք շատ գէշ բանբու պիտի հանդիպէիք: Կալիքի պէտքը չէր զգար Մարտիկ Տեղի

րէ յիշատական վաճառականութիւնը ընդհանրապէս կայուն վիճակի մէջ կը գտնուի: Խօսած է օսար վաճառականութեան նուազեցում և գաղութներու հետ եղած վաճառականութեան անկումը վրայ, երբ աշտոնում գաղութներու մեզ ներկայացուցած առիթն չ'օգտուի, մեկ պիտի կորսնցնենք ևս ինքն գաղութներու վաճառականութիւնը, կ'ըսէ, և պիտի ընկնինք ազգերու վերջին շարքին մէջ: Գաղութներուն տուած նախապատմութիւնը մեզի կարելի կ'ընէ մեկ րեւել 26,000,000 ոսկի որ օսարներուն կ'անցնի աշտոն: Գաղութներուն ներքին և արտաքին պատրաստութիւնները ստացած ենք մեր առիթով ևս որով ևս կարելի էր ներքին և արտաքին կարողութիւններն իրենց աշտոնը շիտարակել, որ կը իրենց նորիցէն կամ պիտի է գաղութները մօտեցնենք մեզի, կամ թէ չէ, անէն մեկս առանձին կ'երթանք դեպի անկում: Պ. Զեմպրեյն հարկ չ'ընէր ընդ նախակարգի ներքին վրայ, քայքայ կ'ընէր որ, երբ կ'ողտնէր գաղութներու վաճառականութիւնը մեկ ձգել, պիտի է նկարագրենք ալ սակաւի ենթարկել, Թէ՛ անոր առաջադիւորութիւնը ոչինչ չ'ընէ ևս: Ներքին ընտանիքի մը արտաքին միջոցներու գինը և ոչ ալ հասարակաց պատրաստ կը շարքան, սակաւ այս ծրագրեր ոչ միայն մեզ պիտի սայ վաճառականութիւն և աշխատանք, միջոց ևս ընդ քայքայութիւն և ծարսարտեսք հասնուն պակեղու համար: Պ. Զեմպրեյն վերջացուց իր ձայնը ետեւնորում յաստատութեան մը, զոր ուղղեց քրիստոնական ժողովուրդին, որպէսզի ևս քանայ իր աշխարհի վիճակը սեւեղու համար և տեսնելու անորմանքի ազատէ:

Օ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Վաճառական Իզմիլի ունեն սեւակ նպարտիկաց
Նոր Պապար Թիւ 32

Տիար Օ. Սիմոնեան, կրկու ամիսէ ի վեր Իզմիլի արտաքիններուն Եղիպատի մէջ գտած ընդունելութիւններն ընթացեալ, մեծաքանակ սպարտանքներ տուած է այս անգամ, որոնցով ՀԱՍՍՄ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԸ

ՕՂԻ — Իզմիլի և Բիւրի: Ընտրող գործարարներ և վերտնութիւն: ՍԱՊՈՆ — Իզմիլի և Կիրիսի: ՉԻՌԱԻՒՂ, Միսիլիի և Կիրիսի: ՍԱԵԱՂԱ — Այսքնի:

ձերբակալման մանրամասնութիւնները պատմելու, մանաւանդ թէ այս պատմութիւնը գործին չէր գար, որովհետեւ այսպէսով իր ծրագրերը վիճած կ'ըլլար. նա կողմէր որ սպարտանքներն գործարարները Մարտիկը ձերբակալելու առաջ՝ Տանիէլ խոստում ըլլար այդ գործին մէջ: Արդէն ինք կը մտածէր Տանիէլին հետեւը գտնելով ըսել անոր, « բարեկամը հոն պանդուկին մէջ է, միայն ոտակալներ մը պահպանութեան ծայրն մը իր անկանջին հասաւ: Կալիքի գողաց Տանիէլի ձայնը ճանաչուով »:

Եւ ստուղի Տանիէլն էր, որ Համբարձումի կողմէր, իր փնտրած գտնելէ գրեթէ յուսահատուած կալիքի առջիկէն յանկարծ անբողները կ'ըսէր անոր պարզապէս ձեռքով իրենց վաճառողները մտած էր, որ իր մօր անձնական զակիրտ բնակարանը, որ իր մօր անձնական հարստութեան մասը կը կազմէր. և երբ յանկարծ անոր վաճառողներն առջեւ գտնուեցաւ, անկէ ներս մտնելու համար ինքն զրկել չուզեց, որովհետեւ կերպով մը իրենց կը նկատէր զայն:

Տանիէլ ամբարանցին չ'ընտրեց ըրու, և ինքն իրեն կըսէր թէ՛ անկէ ներս անցնելու համար փակուածներն մին բրնձիկը բաւական պիտի ըլլար և ինչ յարմարագոյն տեղ պահուէ:

ՄԱՊԱՐՈՆԻ — Իսախան: ՊԵՊՈՒՆ — Մարի: ՅԱՍՈՒՂԻՍ — Իզմիլի և Երազանքի: ՍՈՒՅՈՒՆ — Բիւրի: ՄՈՒՐԱՊՈՒՆԵՐ — Իզմիլի և Բիւրի: ՅԻՇՆԵՒԻ շարունակ և պիտի ըլլաւ ՍԵՅՅԻՆ — Մարտիկ — Թուրք:

ՀԱՍՆԵԼՈՒ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԸ

ՉԻՊՈՂ — Իզմիլի և Պոլիսի: ԳԻՆԻ Իզմիլի և Գրգ Բիւրի: Նաւ հին իրենք, ԱՂԻ ԶՈՒՆԻՐ, գործարան տեսակներով: ՉՈՐ ՊՊԻՂՆԵՐ — Չալից, իրենց տեսակներով: ՉԼԻՍ — Պոլսոյ Հանքի Պիսի: ՉՈՒՍՈՒՍՈՒՆՆԵՐ — Գարապի պիտի:

Գրուածները ըլլան մեծաքանակ թէ փոքրաքանակ, անորքէն զինքով կը կատարուին:

Չ Մ Ի Ռ Ն Ի Ո Յ

ԼՈՔՍԱ ԵՒ ՊՈՂԱՉԱ

Նոր Պապարի Հայկական նորաստաստ Խանութք, Թիւ 48

Մտածողներ կ'արժեք թէ՛ առաւօտուն գործի սկսելէ առաջ կ'առնեն զոտ, ուրիշ արդէն շատոնց ձեռքը պիտի ևս, ուրիշ ինչ կ'այ նախաճաշ ընելու:

Այսպէս մտածողներուն համար այժմ ամենամեծ դիւրութիւն կայ: Իզմիլի 1,000,000 և կարգով պատրաստուած ՊՈՂԱՉԱՆ, իր բոլոր տեսակներով:

Ամենէն փակիւմած ունեւորներն անգամ, ինչպէս փորձը տեսնուած է, զգոն չ'պիտի մնան, երբ առաւօտուն գործի սկսելէ առաջ անգամ մը նոր Պապարին 48 թիւ հայկական խանութք հանդիպին, իրենք ալ ստուգելու համար թէ՛ ինչ ձեռքով ու հոտով կը պատրաստուին նոյն իր մօրեղէնները:

Տուներու համար յատկապէս եղած յանձնարարութիւնը փութով կը կատարուին:

Մ Ա Ս Տ Ի Ք Ա ԵՒ Չ Ի Պ Ի Պ

Իրենց աղտուութեան տեսակներով պողոտայի տեսակներէն վար չեն մար Իզմիլի մասիկան և զկարգով, որ մեծաքանակ թէ փոքրաքանակ զինքն ուղղութեան սղանում պիտի տայ նոր Պապարին Թիւ 48 խանութք:

Հ Ի Ե Ի Յ Բ Ա Ր Ե Գ Ո Ր Ծ Ա Կ Ա Ն
ՎԱՐՄԱՐՈՆԻ ՎԻՃԱԿԱԶԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԿԻՐԱԿԻ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1903

1938	6209	8853	4757	363
181	285	319	1124	1176
1662	2046	2138	2736	3416
3532	3565	5339	5354	6660
5987	6160	6756	7024	8055
8526	8700	9423	10917	10947
11314	11319	11693		

լու համար Յետոյ վերադարձնելու վերջին անցնելով իր ճամբան շարունակեց և վերջին ամբարանցը հասնելով յուստարի շարժում մը ըրաւ:

— Առեւտրի զինքը չ'պիտի կրնամ գտնել, մրմնջեց, և վերջապէս Համբարձումի արտաքին գործի չեղով, բարձր ձայնով սկսաւ Բարեկամի հետոքը հաստատանքին մին երգել. Իր վերջին յայտնէր այս. Եթէ՛ կ'ըսէր, բարեկամս մտնելէ անցնելու, նա իմ ձայնս պիտի ճանչնայ, և այսպէս իր երգը շարունակելով հասաւ միջոցը հայր Պէրթրանի կապելային մօտերը:

Տիկին Պէրթրան՝ Տանիէլի ձայնը լսելով կալիքի նման զողաց, և Պ. Լաբարիտան պաշտօնեան իր ձայնը վրայ ձգելով առաջին սրտը եկաւ, ուր իր ամբարանը շարժուած երգին ձայնը մտիկ կ'ընէր:

- Պէրթրան:
- Ինչչկայ Տիկին:
- Լսեցիք:
- Այո, բայց անկարելի է, որովհետեւ կ'ըսեն թէ անիկա Մարտիկը կը գտնուի:
- Տիկին Պէրթրանի համարութեանը հասնելով, զէպի գուռը վազեց, ազգակալով:
- Պ. Տանիէլ:
- Ա՛հ, շուտիկը տանի, միշտ անկէն Պէրթրանն է, ըսաւ, կանց անհերքով:

(Շարունակելի) Թարգ, ՎՐՈՅՐ

Յ Ա Ի Ե Լ Ո Ւ Ա Շ Ա Ր Շ Ա Լ Ո Յ Ա Ի

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԶԱՆԿԻԼԵԱՆԻ ԼՐՔԵՆԻ ԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԱՆՄԱՐԴԱՎԱՅԵԼ ԶՐԴԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՎԱՌՆԱՒ ՄԵԿ ԽՈՐՇԷՆ

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պիտի բանն հիմակ մեր ընթերցողներէն շատերը թէ՛ դարձեալ թերթերու մէջ անձնական վէճերը սկսան։ Մեր նազը դասակարգին պատկանող ընթերցողներէն ոմանք ալ գոնէ ձեռագրանութեան մը համար, և րենսին պիտի թիւնուցնեն մտածելով թէ՛ ա՛լ չենք կրնար տանիլ։ Այս, ա՛լ չենք կրնար տանիլը մենք ալ իրենց հետ պիտի կրկնենք։

Այո՛, ա՛լ չենք կրնար տանիլ՝ որ մեր մէջէն դաս մը մարդիկ, իրենց մէկ անձնատիրութիւնը դգուանքի դազաթնակեանքի վրայ) — ճիշդ իրենց երազածին պէս — տեսած չլինելուն համար, առանց ալ ու ձախ նկատելու, աղտոտել, սեւցնել, ազարտել փորձեն, իրենց ժանգոտած ու թունաւորուած լըրձունքը նետելով ասոր ու անոր բայց միշտ իրենցմէ շատ աւելի անմեղ և արդար եղբայրներուն վրայ։

Ա՛լ չենք կրնար տանիլ, որ դաս մը մարդկանցմէն, մէկ քանի իրենց կողմէն ուսումնի ի բերան եղած ճանճոտ բառեր — գող, դատաճան, անբարոյական, վատ, խաչադու, և ինչ — նետեն առաջին հանգիստը իրենց, և միւս կողմէ միամիտներու ուրիշ դասակարգ մ'ալ, հաւատ ընծայելով այդ կարգի շարակրատութեանց, առանց ներքին և արտաքինը քննել կարենալու, սկսի մեղադրել մին կամ միւսը։

Այսպիսի անմարդավայել արարքներու հանդէպ անկողմնակալ լրագրութիւնը, որ բուն ճշմարտութիւնը աշխարհի առջեւ պարզելու կոչումը ունի, լիազոր իրաւունք և միանգամայն պարտականութիւն ունի իր ձայնը բարձրացնելու, եթէ ընկերային ամենաարդական օրէնքներուն հետ իսկ անհաստ եղող վատարար արարք մը կողմէ թորոտեանի մը դէմ ալ գործուի, որ թերթի մը վարչը կամ լրագրող մը ըլլալէ առաջ, ազգային պարզ անհատ մ'է և իր արժանապատուութիւնը ունի՝ ու իբր աւելի զգայուն և հանրային մարդ, միեւնոյն անհատական իրաւունքները, ինչ որ մէկ քան ինքնուրուի հետզհետէ իրենց սեփական նուիրելու միայն նկատել այդ։

Մանրորեն պարզապէս մը մէջ ուրեմն, ազգային անհատի մը դէմ անիրաւարար և անտեղիօրէն յերկրուած ստուերներու և զպատմութիւններու հանդէպ, լրագրի մը կողմէ պարզուած ճշմարտութիւնները անձնական խնդիր մը չ'պիտի նկատեն մեր լրջամիտ ընթերցողները, և ուշ ուշով պիտի հետեւին զիտանալու համար թէ՛ ինչ աստիճան հրէշային սուտեր և զբարտաւթիւններ կրնան ստեղծուիլ նոյն իսկ ինքզինքնին ինքու ճանչցողներու կողմէ, որոնց համար, մենք միամիտ հայազգիներս, կը պատրաստուէինք աւա՛ղ, փառայեղ ու շքեղ յօրեւեաններ տօնելու։ Պաշտելու զիրենք։

Թշուա՛ւ հայ ազգ՝ ո՛րչափ թիչ են արդեօք քու մէջդ անած մեծ միտքերն ու սիրտերը, որ ստիպուած եւ գաճաճներն անգամ ատուածացնելու։

Այս կարգի խորհրդածութիւն մը անխտափելի կը թուի ընել, երբ այժի առջեւ կուենանք Վառնա հրատարակող միաւունքս կիսաշարակալութիւն 5 Սեպտեմբեր, որուն մէջ Յարութիւն ձանկերեան իր անորակելի սուտերովը 2-3 սիւնակ կը լրջէ։ Միմիայն աղարակ չ'հանալու համար անուն մը, որ ո՛ր և է կերպով իրեն կամ իրենց գործին չի՛ գար եղբր իրենց ունեցած թիւր գաղափարներուն երկրպագուն հէ՛ք եղբր՝ իր անհատական ու սեփական համոզումներն ունի եղեր և թե՛րեւս՝ զժաղգ՝ որ մ'ալ, կ'եւլէ իրենց անտանելի սխալները երեսնուն տալու յանգրքնութիւնը կ'ունենայ։

Մենք կրնայինք Յարութիւն ձանկերեանի այդ հրէշային սուտերուն վրայ զբուռանքի ակնարկը միայն նետելով անցնիլ, բայց այն ատեն՝ թերեւս անոնց հեղինակը ինքնիրեն ո՛րէք տկարամիտի գոհունակութիւնը պիտի զգար, և մերկենքէն շատերն ալ չ'պիտի կարենային ճանչնալ մէկը, որ ո՛վ գիտէ, իր այդ կարգի աններելի և անխոհեմ ընթացքովը՝ տակաւին ո՛րչափ անմեղներու անարատ ճակատը մորտեւ և պիտի չ'անար։

Յարութիւն ձանկերեան չենք գիտեր Գահիրէէն ո՛ր ճգիտակիցն կողմէ սրուած տեղեկութիւններու վրայ յիշող, իր խելքին փչած ու հասած շարժով, և իրեն նաւար սոց սարված բառերով խնդրուած յոգնուած մը կը սեցնէ վերայիշեալ կիսաշարակալութիւն մէջ, առանց պո՛ճ մը իսկ վարենելու թէ՛՛ զուտ ճշմարտութիւնները շատ մ'ը կրնան համար իր սուտերուն ետեւէն, և այն անտանարկիչ բառերը՝ որ անուստարար ու անխղճաբար կը գործածէ ուրիշ իր անուստիկն հետ, ինքնաբերաբար իրեն կը վերադառնան։

Յ. ձանկերեանի հայհոյալից և զրպարտութիւններու բառարանը վերլուծելու համար, մենք զայն քանի մը յայտ պիտի բաժնենք հետեւեալ հարցերուն ներքեւ։

1. — Ո՞վ է Տ. Մ. Բ. ն։
2. — Ձանկերեանի գրածին մէջ ակնարկուած « 5 ոսկի » մը գոյութիւն ունի՞ր։
3. — Հանկուցեալ Շահէն-Միսո, Ս. թորոտեանին հետ ո՛րէք խնդիր ունեցած է։
4. — Արշալոյս ինչո՞ւ չէ հրատարակած Վառնայի « Պարտաւարի » յը։
5. — Ձանկերեանի զրպարտիչ մը և սրտախօս մը չէ՞։

Առաջին. Ո՞վ է Տ. Մ. Բ. ն

Երկրպագուներուն և միանգամայն ձանկերեանի լրջոր բարեկամներուն և մեր ընթերցողներուն ներկայացնենք նախ Տ. Մ. Բ. ն որ բարեխառնաբար ողջ և Գահիրէ մեր քով կը գտնուի, և չենք կարծեր որ նա օրինաւոր միջոցներով և հրատարակու փոյթ չ'տանի շտկելու ձանկերեանի սխալներն ու սուտերը, որոյ հակառակ պարագային՝ քաջաբերող և մեղաւորից պիտի ըլլայ։ Հեռուաբար մենք այժմէն և ի լրջոր աշխարհի, մեր լրջոր ուժովը կը յայտարարենք թէ ի հարկին ասպարէզ պիտի կարգանք Տէր Մամբրէ քահանայ Վարդապետին (ձանկերեանին Տ. Մ. Բ. ն) որ յանուն այն բաւարարութեանց որոցմով ժողովուրդին կը թանձրանայ, հրատարակու յայտարարէ թէ՛ ստորագրելով Ս. թորոտեանի, հինգ ոսկի տուած է Արեւոյի բանտը զրկելու համար և ի՞նչ ես այդ անուստի ինձի յանձնուած գումար մը իրացուցած եմ։ Եւ եթէ իրացուցած եմ ինչո՞ւ մինչև ցարդ ինք ինձի երբէք բան մը բռած չէ՛։ Ե քանի որ ինձի այդ մասին ո՛րէք խօսք բռած չէ, ինչո՞ւ իմ ետեւէս զարգանի մէկուն կամ միւսին ակնաչէն այդ իմաստով խօսքեր փոփոսուցած է — եթէ ձանկերեան իր ու կը խօսի։

Այսպիսի Տէր Մամբրէ քահանայ վարդապետին պարտականութեանց կողմը թողլով, որ իր կարգին ներսու և ճշմարտասիրութեան իրեն թերաբար չ'տար լրջոր կատարել, մենք կ'անցնինք բուն պատմութեան, մեր յիշողութեան օգնութեամբ բնուած համար թէ՛՛ գրամական այդ խնդիրը իսկապէս ինչ ձևերու տակ տեղի ունեցած է և թէ՛ ձանկերեան ինչո՞ւ լրջորէն կը ստէ, անմեղ իր անուստը յանիրաւի աղարտել ու զեւուն համար։

Ինչպէս ըսինք, Յարութիւն ձանկերեան կը կործէ թէ՛՛ ժամանակները անցած ըլլալուն համար պիտի կրնայ իր սուտերը անոր ու ստոր կ'ընկնեն։ Բայց թո՛ղ լրջ ճշմարտութիւնը և եթէ գիտէ անչալ, թո՛ղ անչալ։

Քանի մը տարի առաջ — թուականը նը՝ շահակուած է Տէր Մամբրէ քահանայ Վարդապետին հայտնետարին մէջ — քահանան

նամակ մը կ'ստանայ Արեւելէն Ս. ձանկերեանի ստորագրութեամբ՝ որուն մէջ կ'ըսէ թէ՛՛ իրեն հայրենակիցները հոն թշուառ և օգնութեան կարօտ վիճակի մէջ կը գտնուին — ո՛ր բանտարկեալ թշուառ չ'ըլլար թորոտեանի բանտերուն մէջ — Տէր Մամբրէ կը յուշուի, ինչպէս որ անէն հայ ալ պէտք է որ յուշուի, և կ'որոշէ երկու ոսկի զրկել, մէկ ու կէս ոսկի ինք կը գնէ և կէս ոսկի ալ ինքնաբերաբար, Ս. թորոտեան կը միացնէ այդ գումարին, և Գրեթի կ'ունէի պահաւէն Ս. ձանկերեանի յոյց տուած կեղծ հասցէին վրայ չէք մը առնելով, չէքը և կարծեր միանգամայն կը բերէ կը յանձնէ Տէր Մամբրէ քահանային։ Տէր Մամբրէ քահանայ ալ իր կողմէ զգուշութեան համար կեղծ անուն մ'ալ նշանակելով, նամակին մէջ կը զետեղէ չէքը. կը գոցէ նամակը, և ապահովագրելով զայն, բայց ինչ կը յանձնէ։ Ասկէ անգին եղածները կ'ընկնէ թորոտեանին զիտնալու բաները չեն կարծենք, նա իր բարեկամական պարտականութիւնը կատարած էր, և ինչպիսի կը մնար միայն Յարութիւն ձանկերեանի, իր կեղծ հասցէին, Տէր Մամբրէ և Գրեթի կ'ընկնէի զրամատան մէջ։

Այդ տանները Ս. թորոտեանի պաշտօնին փոփոխութիւն ըլլալով՝ ամիսը հազիւ երեք շաբաթ անգամ առիթ կ'ունենայ տեսակցիլ Տէր Մամբրէի հետ, որ խօսակցութեան միջոցին կ'ըսէր թէ՛՛ արդէն սրուած հասցէներով միշտ կը թիցթակցի իր հայրենակիցներուն հետ՝ ձանկերեանի միջոցաւ։ Բայց չենք հասկնար թէ ինչ ըսել կ'ուզէ ձանկերեան իր հետեւեալ տողերովը։

« Երբ կ'ըսէն Ու Սալեպ Գահիրէ կերպան, Տէր Մամբրէ ֆահանայ կը գանգաւորուի իր յիշած 5 ոսկիին հետ միայն իր կողմէն ընկնէ և նա ալ ինչ անակ մը գրած լինի ։ »

Հանկուցէ կ'այս. եթէ զրամ տուցած չէին, ինչ ԸՆԿԱՄԱՐԻՒՄ էր. եթէ նամակ չէին գրիւ, տէր Մամբրէ նամակները մ'ը տեղէն կ'ստանար։

Բայց մենք միշտ կը պիտեմք թէ՛ հինգ ոսկի մը գոյութիւն չ'ունի և այս գրուածներով Յարութիւն ձանկերեան պարզապէս ինքզինքը կը հակառակ և անել կայտնական մը մէջ կ'ընկայ։

Ուրիշ պարագայ մը ինչեք մը յիշ մը ևս կը յուսարանէ ձանկերեանի կողմէ հասցէին զերը և հարկ չ'ընկնէր ուրիշներու մէջ փնտռել անորակելի արարք։

Տէր Մամբրէ քահանայ, այդ գումարէն վերջ, Առաջնորդարանի արարքները զրազիր Խարազիմ էֆ. Նորասի միջոցաւ ուրիշ նամակ մը կը զրկէ ձանկերեանի կեղծ հասցէին և այս անգամ ալ ֆրանսական երկու 20 ֆրանկոնց պանքոտոսի կը ներփակէ։ Նամակը տպահովագրելով է, և իր տեղը կը հանի։ Երկուսն ալ պանքոտոսներուն տեղ ձանկերեան խնդրէ բանտարկեալներուն յոյց կատար սեփական ինքզինք կեղծներ, Ասոր ալ բացատրութիւնը անչալ ձանկերեանի պարտականութեանց կարգը կ'անցնի։

Առաջին պարագային գալով, ձանկերեան չ'պիտի կարենայ ինքզինքը արգարտացնել, որովհետեւ տէր Մամբրէ և Ս. թորոտեանի մէջ երրորդ մը կայ — զրամատուներ — որ կրնայ ստուգել և անմիջապէս թէ՛ թորոտեան այդ գրամը իրեն — զրամատուներ — յանձնած է։ Չենք յուսար որ՝ տէր Մամբրէ ալ չ'խոստովանի թէ՛ երկու ոսկի 25-բբ ինք անձամբ ստացած չէ՛։ Թորոտեանէն և իր իսկ ձեռք փակած նամակին մէջ։

Յարութիւն ձանկերեանի անպատկառ սուտը, ուրեմն այս յիշատակուած պարագաներով հատուտուած նկատելով, իրեն կը վերադարձնենք իր գործածած տղեղ բառերը, որոնք ո՛վ գիտէ մտային ինչ խանգարակ վիճակի մը մէջ իր անուստի քով շարելու տեղ, լրջարար ուրիշ մը անուստի քով գնել ու պած է։

Յարութիւն ձանկերեան անամոթաբար կը ստէ նաև իր գրածներուն հետեւեալ մասն մէջ։

« Բանեկն ազատեցի վերջ — իր բոլոր պարծենալու առարկան բանտ մանկն է — ներք Գահիրէ հասաւ, փորձացի Տէր Մամբրէ ֆահանային սեւեւը, իր նկատակն հասարկեցաւ։ Բայց Տէր Մամբրէ ֆահանայ անակ ինձ յուշուր միջոց սարու, ինք իր ցատկոտարիներ յայտնեց և հազար ներդարին խնդրելով սկսեց պատմել ինչ իրեն ևս միայն փայտախնայ արարածը, ներք քաղաքակրթութիւն ինձ ցոյց տուի, չի գիշար մեզայն երկու խօսք ըսել իրեն ալ զիսկ ինքն ինչ և շատ զգաց այս քով իս շարժառիթը։ »

Ձանկերեան կամ չ'պատկանէ մոռացկոտ է և կամ ստախոսեւոր մէջ չ'պիտեմք յառաջ գնացած և եթէ մոռացկոտ է, կը յիշեցնենք իրեն թէ՛ իր Գահիրէ գտնուած ժամանակ Պապար-Մարտիի հայ ճաշարանին մէջ թորոտեանին հետ միեւնոյն սեղանին վրայ ճաշելով խօսակցելու ժամանակ, երբ թորոտեանի կողմէ յիշեալ երկու ոսկեղ խնդիրը յուշուած է ձանկերեան պատ ի պատ պատմականներ տուած է, — որովհետեւ ձանկերեան տէր Մամբրէէն տարբեր անձի մը դէմ կը գտնուէր, որ իր սիրտը կարողաւ կարող էր և կեղծել չէր գիտեր — այն ատեն կը մոռնայ ձանկերեան որ իր « Գիմակաւորներէն » հատ մ'ալ թորոտեանին նուիրած է խնդրելով որ կարգայն... Իսկ եթէ ձանկերեան վերայիշեալ հատուածը իր ստախոս ընտելներէն կը բնութեցնէ, որեւէ անարար կանոնացած արարածը՝ ճիշդ ու ճիշդ ինքն է որ հրապարակու կը ստէ։

Արդ՝ Պ. ձանկերեան. կը տեսնէք թէ՛՛ որչափ ձեր վարքը իր ուժը և բանականութիւնը կորուսած է որ « Իրաւունքի » երեք սիւնակները՝ մէկ ծայրէն միւսը անիրաւար և առանց երբէք ճշմարտութեան հետք կամ նշը սեղանը գնելու սեցուցած էք։

Նախ ստած էք, ձեր կեղծ հասցէին պատճառ գրամատան մը միջոցաւ և ապահովագրելով նամակու զրկուած երկու ոսկիին քանակը հինգի բարձրացնելով, որպէս զի ձեր վրայ իրաւար ըլլալիք կատարենք ըր չեղցինը յաւիտիք։

Ներկայից՝ ստած էք՝ տէր Մամբրէ քահանային վերադարձով կարգ մը բաներ սրնք երբէք տեղի ունեցած չեն, և Տէր Մամբրէ քահանայ արդէն իսկ իր ժամանակին գրամատան միջոցաւ ստուգուած է այդ գումարին ձեր ներկայացուցած հասցէին կողմէն գանձուած ըլլալը։

Ներկայից՝ ստած էք, կեղծ ու բարեպաշտիկ հովերով յայտարարելով թէ՛՛ գոյք չէք ուզած տեսնել թորոտեանը, այլ թերեւց չէք գիտել, մինչդեռ անոր հետ տեսակցելով՝ շահացած էք խեղճ բանտարկեաններուն զրկուած երկու ոսկիին կողմէ լրջարար համար, այդ խնդրին վրայ կ'ստիկը ցանկու աշխատիլ։

Ուրեմն հիմն ձեզի կը հարցնենք, ո՛վ ձանկերեան, ո՛վ է անբարոյականացածը, ո՛վ է խաչադուր, ո՛վ է վատը, ո՛վ է գողը. քեզի նման ստողը, թէ՛ Ս. թորոտեանը, որուն քու զեղծումներդ վերադարձ կ'ուզես ա՛յնչափ շարժառիթէն « Գիտակից » հետ միացած... »

(Շարունակելի)

ԱՅՈՒՄԱՆ ԶԱՆԿԷՍ

Առաջիկայ շաբաթ Նոյեմբեր 28 (26 Տ.) բացումը տեղի պիտի ունենայ ԿՈՒՆ ԲԱՆԻ ՇՆՇՈՒՄ, որ այժմ Երկրպագու ամենէն զեղեցիկ զբոսավայրերէն մին եղած է շորհիւ անոր սեփականատէր Տիար Գասիկ Սիրունեանի անխնայ ծախքերուն և անգուլ ջանքերուն։